

Hemşirelik Kuramları ve Hemşirelik Uygulaması

BEŞİNCİ BASKI

Marlaine C. Smith, PhD, RN, AHN-BC, HWNC-BC, FAAN

Diane L. Gullett, PhD, RN, MPH, Assistant Editor

Çeviri Editörleri:

Dr. Öğr. Üyesi Nükhet Bayer

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Malatyalı

Prof. Dr. Zehra Gölbaşı

F.A. DAVIS

Philadelphia

Hipokrat
Yayıncılık

© Hipokrat Yayınevi 2023

ISBN: 978-625-7399-92-0

Tüm hakları saklıdır. 5846 ve 2936 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri yasası gereği; bu kitabın basım, yayın ve satış hakları Hipokrat Yayınevi'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bölümler içinde kullanılan resim ve bilgilerin sorumluluğu o bölümün yazar(lar)ına aittir.

Orijinal Eser Adı

Nursing Theories and Nursing Practice

Copyright © 2020 of the original **English** language edition by F.A. Davis Company,

Original title: "**Nursing Theories and Nursing Practice, Fifth Edition**",

by Marlane C. Smith

Türkçe Basım: TURKISH Language Edition Published by Hipokrat Yayınevi, Copyright © 2023

Orijinal Eser Yayıncısı

F.A. Davis Company

Orijinal ISBN

978-0-80367-991-7

Editör

Marlane C. Smith

Çeviri Eser Adı

Hemşirelik Kuramları ve Hemşirelik Uygulaması

Çeviri Editörleri

Dr. Öğr. Üyesi Nükhet Bayer

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Malatyalı

Prof. Dr. Zehra Gölbaşı

Grafik-Tasarım

Hipokrat Grafik Tasarım

Baskı - Cilt

Sözkesen Matbaacılık

İvedik Organize 1518. Sokak Matsit İş Merkezi No: 2/40

Tel: (0312) 395 21 10 - Yenimahalle / Ankara

Hipokrat
Yayıncılık

Süleyman Sırrı Cad. No:16/2 Sıhhiye
Tel: (0312) 433 03 05 - 15 ANKARA
www.hipokratkitabevi.com

Beşinci Baskıya Önsöz

10 yılı aşkın bir süre önce Marilyn Parker *Hemşirelik Kuramları ve Hemşirelik Uygulamaları (Nursing Theories and Nursing Practice)* adlı saygın kitabının üçüncü baskısının üzerinde çalışmak için beni davet etti. Bu kitap, uygulamalarına bilgi katabilecek şekilde hemşireler ve hemşirelik öğrencileri için hemşirelik kuramlarına giriş niteliğindedir. Ayrıca kitap alanyazında, içerdiği bölümlerin bizzat kuramcılar veya bilginler tarafından kaleme alınmış olmasıyla tanınmaktadır. Marilyn'e eş editör olarak katıldığımda bu farklılığı koruduk ve orta kapsamda kuramlar üzerine bir alt- bölüm de dahil ederek kitap için yeni bir yapılanmaya gittik. Dördüncü baskıda hemşirelik disiplininin evrimi ve ilave kuramlara içerik ekledik. Marilyn Parker beşinci baskının eş editörü olarak devam etmemeye karar verdi. Onun adı artık kitabın kapağında görünmese de ruhu sayfalarında yaşıyor. Marilyn hemşirelik bilgisine tutkundur. Bu tutku "Hemşirelik nedir ve diğer sağlık mesleklerinden hangi açıdan farklıdır?" sorusunu sormasıyla ve bu soruya Dorothea Orem'in *Kişisel Bakım Eksikliği Kuramı (Self-Care Deficit Theory)* adlı kitabının okuyarak yanıt bulmasıyla doğdu. Marilyn uygulayıcı hemşirelere kuramları takdim ederek öncü olmuştur. Hemşirelik Kuramları ve Hemşirelik Uygulamalarının kökleri onun tarafından Güney Florida'da düzenlenen bir dizi hemşirelik kuramı konferansına dayanmaktadır. Bu kitaptaki kuramcılarının önemli bir kısmı, çoğunlukla klinikte çalışan hemşirelerden oluşan izleyicilere hitap etmektedir. Bu konferanslar tarafından teşvik edilen ve National League for Nursing tarafından yayınlanan iki kitap, Parker'ın *Nursing Theories in Practice (Uygulamada Hemşirelik Kuramları)* (1990) ve *Patterns of Nursing Theory in Practice (Hemşirelik Kuramının Uygulamadaki Örüntüleri)* (1993) adlı kitaplarının ilk baskısıydı.

Hemşirelik Kuramları ve Hemşirelik Uygulamaları'nın bu beşinci baskısı, Marilyn'in hem-

şirelik kuramını her seviyedeki hemşireler ve öğrenciler için erişilebilir olma vizyonunu somutlaştırmaya devam ediyor. Marilyn beni bu projeye davet etti ve katkı sağlamam için teşvik etti. Eş editör olarak ona katılma ve bana emanet ettiği orkestra çubuğunu alma fırsatı için her zaman minnettar olacağım. Amacım, onun bu kitap vizyonunu onurlandırmaya devam etmektir. Dördüncü baskı üzerinde çalışırken yetenekli bir doktora öğrencim olan Diane Gullett araştırma asistanım olarak idari işlerde bana yardım etmeyi kabul ettiği için şanslıydım. Diane şimdi doktorasını tamamladı ve bu beşinci baskının editör yardımcısı olarak bana katıldı. Bir bölümün ortak yazarlığını yaptı ve diğer bölümlerdeki uygulama örneklerine katkıda bulundu. Ayrıca Diane, DavisPlus'ta çevrimiçi olarak görünen tüm yardımcı kaynakları gözden geçirdi ve güncelledi. Diane'in organizasyon becerisi ve dikkatli editörlük becerileri için çok minnettarım. Onun yardımı olmadan bu kitabı tamamlayamazdım ve eminim ki kitap onun sayesinde daha iyi oldu.

Bu kitap, hemşireliğin uygulamasına rehberlik eden bir bilgi birikimine sahip profesyonel bir disiplin olduğu perspektifini sunmaktadır. Hemşirelik kuramları bu bilgi birikiminin önemli bir parçasıdır ve karmaşıklığı veya soyutluğu ne olursa olsun hemşireliği yansıtır ve hemşireler tarafından düşüncelerini, eylemlerini ve dünyadaki varlıklarını çerçevelemek için kullanılmalıdır. Kılavuz olarak, hemşirelik kuramları doğaları gereği pratiktir ve hizmet verdiğimiz kişilerle olduğu kadar meslektaşlar, öğrenciler ve sağlıkla ilgili hizmetlerde çalışan diğer kişilerle iletişimi kolaylaştırır. Umudum, bu kitabın okuyucu açısından hemşirelik kuramları ve hemşirelik uygulamaları arasındaki karşılıklı ilişkiyi aydınlatması ve bunun uygulamaya daha anlamlı bir şekilde odaklanması ve hemşirelik bakımı alan insanların sağlık ve yaşam kalitelerinde bir fark yaratmasıdır.

Beşinci baskıda birkaç önemli değişiklik yapıldı. İlk olarak iki ek orta düzeyde kuram ilave edildi. Bu kuramları ortaya çıkaranların, Amerika Birleşik Devletleri dışındaki bilim insanları olması hemşirelik teorisi geliştirme konusunda daha küresel bir bakış açısı sağladı. Kanadalı Adeline Falk-Rafael, eleştirel-sosyal kuram perspektifini içeren Eleştirel Bakım kuramını sunuyor. İkincisi, Eriksson'un ıstırap çekme ve bakım kavramlarından yola çıkarak tezini şekillendiren Eriksson'un meslektaşları Camilla Koskinen ve Diane Gullett tarafından yazılan Katie Eriksson'un Karitatif Bakım kuramıdır. Eriksson Finlandiya'lıdır ve bakım bilimindeki çalışmaları tüm İskandinav ülkelerinde iyi bilinmektedir. Bu baskıda birkaç uygulama örneği geliştirildi; sadece bir bölüm (yazarın isteği üzerine) uygulama örneği içermemektedir. Düşünmeye ve tartışmaya rehberlik edecek sorular her bölümün sonuç kısmında yer almaktadır. Bölüm yazarları, kuramla ilgili araştırmayı özetlemektedir, ancak sınırlı sayfa uzunluğu nedeniyle içeriğin bir kısmı <http://davisplus.fadavis.com> adresindeki DavisPlus'a taşındı. Ek olarak bölüm referanslarının içerdiği uzun listeler nedeniyle, yayıncı tüm referansları DavisPlus'a taşımaya karar verdi. Her bölüm standart bir yapı kullanılarak sunulsa da, kuramcılarının kendileri veya vekilleri, bölümler arasında bir miktar çeşitlilik sağlayacak şekilde fikirlerini kendi tarzlarında takdim etmektedirler. Ancak birincil ve uzman kaynaklardan gelen bilgilerin doğruluğunu korumak için tek düzeylik yapmaya değer bir fedakarlıktır.

Bu kitap, lisans, yüksek lisans ve doktora hemşirelik programlarındaki hemşirelik öğrencilerine hemşirelik kuramlarını ve bunların hemşirelik uygulamalarında ve öğreniminde kullanımını keşfetmelerine ve takdir etmelerine yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Buna ek olarak ve pratisyen hemşirelerden gelen çağrılara yanıt olarak bu kitap, hemşirelik kuramları ve hemşirelik uygulaması ile ilgili görsel malzeme üzerinde çalışarak uygulamalarını zenginleştirmek isteyenler tarafından kullanılmak üzere tasarlanmıştır. Katkıda bulunan yazarlar, kuram geliştirme süreçlerini ve kuramlara bakış açılarını tanımlayarak bize 21. yüzyıl ve sonrası için çeşitli görüşler sunuyor. Kitabın her bölümü, kuramcı hakkında bir bölüm, kurama genel bir bakış, kuramın sahada ve araştırmadaki uygulamaları, bir uygulama örneği,

özet ve derinlemesine düşünme ve tartışma için sorular içerir. Her bölümün başındaki bölüm taslağı, içerikler için bir harita sağlar. Her bölümde ana noktalar özellikle vurgulanmıştır. Öğrenciler kuramcılarını veya söz konusu kuramla teoride ve uygulamada yakından çalışınların yayımlanmış diğer eserlerine başvurdukları, kurama ve uygulamalarına bu genel bakışın kuramın daha derin bir şekilde keşfedilmesine yol açacağını umuyorum. Bu kitap, her seviyedeki hemşirelik öğrencilerine çeşitli hemşirelik kuramlarının tadına varmalarını sağlayacak şekilde yapılandırılmıştır, böylece onlar seçilen kuramları daha derinlemesine keşfedebilir ve araştırma yoluyla bakımı geliştirme ve hemşirelik bilgilerini iletme potansiyelleri için hemşirelik kuramlarını takdir edebilirler.

Kitapta altı bölüm var. İlki, hemşirelik kuramına genel bir bakış, kuramın disiplin içindeki evrimi ve pratikte kullanmak üzere bir hemşirelik kuramını değerlendirme ve seçme üzerine düşünmeye odaklanma sağlar. Bölüm II, fikirleri daha biçimsel kuram geliştirme için bir temel sağlayan erken dönem hemşirelik araştırmacılarının çalışmalarını tanıtmaktadır. Hemşirelik kavramsal modelleri ve büyük kuramlar, Bölüm III, IV ve V olarak üç bölümde kümelendirilmiştir. Bölüm III, bütünleştirici-etkileşimli paradigma içinde sınıflandırılan kuramları içerirken birimsel-dönüştürücü paradigmadakiler Bölüm IV'de ele alınmaktadır. Bakım ya da özen olgusuna odaklanan büyük kuramlar, Bölüm V'te yer almaktadır. Son bölüm, orta düzeyde kapsamlı kuramlardan oluşan bir seçki içermektedir.

Kitabın web sitesi <http://davisplus.fadavis.com>, bu hemşirelik kuramlarının öğretimini ve öğrenimini zenginleştirecek materyaller içerir. Bu baskının materyalleri editör yardımcısı Diane Gullett tarafından geliştirildi veya güncellendi. Bu baskı için Diane, öğrencilerin hemşirelik kuramını öğrenmesini kolaylaştırmayı amaçlayan aktif öğrenme stratejilerini kullanan Eğitimci Kılavuzuna etkinlikler ekledi. Diğer çevrimiçi kaynaklar, genişletilmiş bibliyografyalar, seçkin hemşirelik kuramcılarının derinlemesine biyografileri ve vaka çalışmaları gibi ekstra içerikleri barındırmaktadır.

Bu kitap, hemşireliğin en iyi bilginlerinin birçoğunun en yeni kuramsal ilerlemelerine ilişkin faydalı bir genel bakış sunmaktadır. Hemşireliğe olan sevgileri ve yaratıcı kavram-

sallaştırmalarıyla uygulamamızı şekillendirerek, araştırmamıza ilham vererek ve bakımı iyileştirerek katkıda bulunanlara minnettarım. Bu kitabın her baskısında daha fazla şey öğrendim ve yeni içgörüler edindim. Her birinize derinden selamlıyorum!

Hemşirelik kuramlarına olan ilgimin ortaya çıkışı, bir BSN programında öğrenciyken literatürde hemşirelik ile ilgili erken kavramsal-laştırmaların yüzeye çıkışıyla aynı sıralara denk geldi. Halk sağlığı alanında disiplinler arası bir yüksek lisans derecesi peşinde koşan bir hemşire olarak, diğer tüm halk sağlığı disiplinlerinin paylaşacak benzersiz bir bakış açısı olmasına rağmen, halk sağlığı hemşireliğinin net bir kimlikten yoksun görüldüğünü fark ettim. Hemşireliğe dair bir kimlik arayışında iken hemşirelikte ikinci bir yüksek lisans yaptım. O zamanlar hemşirelik kuramı geniş bir kabul görüyordu ve bunu öğretmenlerim ve akıl hocalarım Sr. Rosemary Donley, Dr. Rosemarie Parse ve Dr. Mary Jane Smith'den öğrendim. Bu keşif aradığım cevaptı ve hemşirelik hakkındaki düşüncelerimi hem genişletti hem de odaklanmasını sağladı. "Hemşirelik nedir?" sorusunu bu kuramlar benim için cevaplıyordu ve ben buna doyamadım! Bu yüzden, doktora Üniter İnsan Varlıkları Bilimi okuduğum New York Üniversitesinde Hemşirelik alanında sürdürmeye karar verdim. Aynı zamanda Duquesne Üniversitesinde Rosemarie Parse ile birlikte dersler verdim ve şimdi Humanbecoming olarak adlandırılan İnsan-Yaşamak-Sağlık (Man-Living-Health) hakkında daha çok şey öğrendim. Rogers'ın kavramsal sistemini ve Parse'in kuramını esas alan birkaç çalışma yürüttüm. Kuram konferanslarında Virginia Henderson, Hildegard Peplau, Imogene King ve Madeleine Leininger ile diyalog kurma şansına sahip oldum. 1988'de Jean Watson Dekan iken Colorado Üniversitesinde bir fakülte pozisyonunu kabul ettim. Hemşirelik Okulu, bakım felsefesi ve çerçevesi tarafından yönlendirildi ve ben, bakımı hemşirelik disiplininin merkezi bir odak noktası olarak benimsedim. Newman'ın Genişleyen *Bilinç Olarak Sağlık Kuramı*'ni inceledim ve ilgimi çekti, bu yüzden iznimdeyken onun rehberliğinde

kuramını daha fazla incelemeye ve Richard Cowling'in geliştirmekte olduğu üniter takdir edici sorgulama süreci hakkında daha fazla şey öğrenmeye karar verdim.

Florida Atlantic Üniversitesindeki Christine E. Lynn Hemşirelik Koleji'nin dekanı olduğum için şanslıyım; burada fakülte ve öğrenciler öğrenimlerini ve uygulamalarını bakım kuramlarına dayandırıyorlar. Kolej, tarihsel olarak hemşirelikte kuramsal gelişmeyi ilerletmeyi hedef almaktadır; önceki ve şuanda öğretim üyelerinin çoğu bu kitap için yazdıkları bölümlerle katkıda bulunmuştur. Hemşirelik kuramına tutkuyla bağlı olan meslektaşlarımla iletişim kurmaya devam ediyorum. Amerikan Hemşirelik Akademisi (AAN) Kuram-Kılavuzluğunda Uygulama Uzman Paneli, bu iletişimin sürdürülmesine hizmet eden mükemmel bir forumdur. Case Western Reserve Üniversitesi (CWRU) ve AAN, ilki CWRU'da düzenlenen Hemşirelik Kuramı Konferansının 50. yıldönümünde gerçekleştirilmesine için sponsor oldular. Hemşirelik disiplini, mevcut kuramlarda daha fazla araştırma ve uygulama yapılmasıyla ve yeni kuramların tanıtılmasıyla genişlemektedir. Bu durum, hemşirelik kuramının bugün sağlık hizmetlerinde eksik olan ve en çok ihtiyaç duyulan şeyi sağlayabildiği bir zamanda özellikle önemlidir.

Bu kitabın beşinci baskısı, F. A. Davis Company'de uzman bir editör olan Susan Rhyner tarafından desteklenmiştir. Diane ve ben onun rehberliği, sabrı ve elinin sağlamlığı için minnettarız. Bu proje için irtibat ve koordinasyonu sağlayan Shana Murph ve Amy Romano'ya özel olarak teşekkür ederiz. Kocam Brian'a sevgisi ve kalıcı desteği için ve çocuklarım Kirsten, Alicia ve Brady ile eşleri Jonathan ve Tori'ye hayatıma kattıkları neşe ve sevgi için minnettarım. Bana öğrenme sevgisini, çok çalışmanın değerini ve başkalarıyla ilgilenmenin önemini aşıladıkları için ebeveynlerim Deno ve Rose Cappelli'yi onurlandırıyorum. Son olarak bu kitabı, hayatımı aydınlatan güzel torunlarıma ithaf ediyorum... Iyla Ever, Lenyn Rose, Soryn Deno ve Evangeline Celestia.

Marlaine C. Smith

Hemşirelik Kuramcıları

Elizabeth Ann Manhart Barrett, PhD, RN, LMHC, FAAN

Professor Emerita
Hunter College
City University of New York
New York, New York

Charlotte D. Barry, PhD, RN, NCSN, FAAN

Professor of Nursing
Christine E. Lynn College of Nursing
Florida Atlantic University
Boca Raton, Florida

Anne Boykin, PhD, RN*

Dean Emeritus
Christine E. Lynn College of Nursing
Florida Atlantic University
Boca Raton, Florida

Barbara Montgomery Dossey, PhD, RN, AHN-BC, FAAN, HWNC-BC

Director
Holistic Nursing Consultants
Santa Fe, New Mexico

Joanne R. Duffy, PhD, RN, FAAN

Executive Vice President and Visiting Professor
Indiana University School of Nursing
Indianapolis, Indiana

Helen L. Erickson, PhD, RN, AHN-BC, FAAN*

Professor Emerita
University of Texas at Austin
Austin, Texas

Katie Eriksson, PhD, RN*

Professor Emeritus

Adeline Falk-Rafael, RN, PhD, FAAN

Professor
York University
Toronto, Ontario

Lydia Hall†

Virginia Henderson†

Dorothy Johnson†

Imogene King†

Katharine Kolcaba, PhD, RN*

Associate Professor Emeritus
The University of Akron
Akron, Ohio

Madeleine M. Leininger†

Patricia Liehr, PhD, RN

Associate Dean for Nursing Research and Scholarship
Christine E. Lynn College of Nursing
Florida Atlantic University
Boca Raton, Florida

Rozzano C. Locsin, PhD, RN, FAAN

Professor and Professor Emeritus
Tokushima University/Florida Atlantic University
Tokushima, Japan/Boca Raton, Florida

Afaf I. Meleis, PhD, FAAN

Dean Emerita and Professor of Nursing and Sociology
University of Pennsylvania School of Nursing
Philadelphia, Pennsylvania

Betty Neuman, PhD, RN, PLC, FAAN

Founder
Neuman Systems Model, Inc
Seattle, Washington

Margaret Newman, RN, PhD, FAAN†

Professor Emerita
University of Minnesota College of Nursing
St. Paul, Minnesota

Florence Nightingale†

Dorothea E. Orem†

Ida Jean Orlando (Pelletier)†

Marilyn E. Parker, PhD, RN, FAAN

Professor Emerita
Christine E. Lynn College of Nursing
Florida Atlantic University
Boca Raton, Florida

Rosemarie Rizzo Parse, PhD, FAAN

Visiting Scholar and Faculty Research Consultant
State University of New York
Binghamton, New York

Hildegard Peplau†**Marilyn Anne Ray, PhD, RN, CTN**

Professor Emerita
Christine E. Lynn College of Nursing
Florida Atlantic University
Boca Raton, Florida

Pamela G. Reed, PhD, MSN, MA, BSN, RN, FAAN

Professor
University of Arizona College of Nursing
Tucson, Arizona

Martha E. Rogers†**Sister Callista Roy, PhD, RN, FAAN**

Adjunct Professor and Professor Emerita
Mt. St. Mary's University and Boston College
Los Angeles, California and Chestnut Hill,
Massachusetts

Savina O. Schoenhofer, PhD, RN, MN

Nursing Theorist

Marlaine C. Smith, PhD, RN, AHN-BC, FAAN

Helen K. Persson Eminent Scholar
Florida Atlantic University
Christine E. Lynn College of Nursing
Boca Raton, Florida

Mary Jane Smith, PhD, RN, FAAN

Professor
West Virginia University
Morgantown, West Virginia

Mary Ann Swain, PhD***Kristen M. Swanson, PhD, RN, FAAN**

Dean and Professor
Seattle University
Seattle, Washington

Evelyn Tomlin***Joyce Travelbee†****Meredith Troutman-Jordan, PhD, RN, PMHCNS-BC**

Associate Professor
University of North Carolina at Charlotte
Charlotte, North Carolina

Jean Watson, PhD, RN, AHN-BC, FAAN, LL (AAN)

Founder/Director and Distinguished Professor Emerita
Watson Caring Science Institute and University of
Colorado at Denver—Anschutz Campus
Boulder, Colorado

Ernestine Wiedenbach†

*Emekli

†Merhum

Sarah Beckman, MSN, RN

Professor Emerita

Indiana University–Purdue University
Fort Wayne, Indiana

April A. Bice, PhD, CPNP, RN

Assistant Professor

School of Nursing
University of North Carolina Wilmington
Wilmington, North Carolina

Howard Karl Butcher, PhD, RN

Professor

Christine E. Lynn College of Nursing
Florida Atlantic University
Boca Raton, Florida

Carey S. Clark, PhD, RN, AHN-BC

Associate Professor

University of Maine at Augusta
Augusta, Maine

**Lynne M. Hektor Dunphy, PhD, APRN, FNP-BC, FAAN,
FAANP**

Professor Emeritus and Research Professor

Christine E. Lynn College of Nursing
Florida Atlantic University
Boca Raton, Florida

**Margaret E. Erickson, PhD, RN, MSN, CNS, APHN-BC®
CEO**

American Holistic Nurses Credentialing Corporation
Cedar Park, Texas

Jacqueline Fawcett, RN; PhD; ScD (hon); FAAN, ANEF

Professor

College of Nursing and Health Sciences
University of Massachusetts
Boston, Massachusetts

Mary Louanne Friend, PhD, RN

Assistant Professor

The College of Community Health Science
Institute of Rural Health Research
The University of Alabama
Tuscaloosa, Alabama

Shirley C. Gordon, PhD, RN, AHN-BC, NCSN

Professor

Christine E. Lynn College of Nursing
Florida Atlantic University
Boca Raton, Florida

Christine Griffin, PhD, RN-BC, CPN, Caritas Coach

Professional Development Specialist

Children's Hospital of Colorado
Aurora, Colorado

Diane Lee Gullett, PhD, RN, MPH

Assistant Editor

Donna L. Hartweg, PhD, RN

Professor Emerita

Illinois Wesleyan University
Bloomington, Illinois

April Haukoos, MSN, APRN, PNP-BC, PMHS-BC

Bonnie Holaday, PhD, RN, FAAN

Professor Emeritus

Clemson University
Clemson, South Carolina

Mary B. Killeen, PhD, RN, NEA-BC

Consultant

Evidence Based Practice Nurse Consultants, LLC
Howell, Michigan

Beth M. King, PhD, APRN, PMHCNS-BC

Assistant Professor

Christine E. Lynn College of Nursing
Florida Atlantic University
Boca Raton, Florida

Camilla Koskinen RN, PhD, Docent

Associate Professor/Senior Lecturer

Åbo Akademi University
Vaasa, Finland

Violet M. Malinski, PhD, MA, RN*

Sharie A. Metcalfe, PhD, RN

Professor Emerita

Illinois Wesleyan University
Bloomington, Illinois

Sarah Oerther, MSN, MEd, RN, FRSPH
Nursing Instructor and PhD Candidate
Saint Louis University
St. Louis, Missouri

Ann R. Peden, PhD, RN, PMHCNS-BC
Professor and Dean of Nursing
Capital University
Columbus, Ohio

**Margaret Dexheimer Pharris, PhD, RN, MPH,
AHN-BC, FAAN**
Professor
St. Catherine University
St. Paul, Minnesota

Nicole Poellet, DNP, RN, PMHNP-BC
Assistant Professor
Department of Nursing
Capital University
Columbus, Ohio

Maude Rittman, PhD, RN

**William E. Rosa, MS, AGPCNP-BC, ACHPN, AHN-BC,
FCCM**
*Robert Wood Johnson Foundation Future of Nursing
Scholar*
University of Pennsylvania, School of Nursing
Philadelphia, Pennsylvania

Pamela Senesac, PhD, SM, RN*
Assistant Professor
University of Massachusetts
Shrewsbury, Massachusetts

Christina L. Sieloff, PhD, RN*
Associate Professor
Montana State University
Billings, Montana

Jacqueline Staal, PhD, MSN, ARNP, FNP-BC

Marian C. Turkel, PhD, RN, NEA-BC, FAAN
Associate Professor
Christine E. Lynn College of Nursing
Florida Atlantic University
Boca Raton, Florida

Hiba Wehbe-Alamah, PhD, RN, FNP-BC, CTN-A, FAAN
Professor
University of Michigan–Flint
Flint, Michigan

Emily Hunter Werthman, BA, RN
Clinical Nurse
Johns Hopkins Burn Center
Baltimore, Maryland

*Emekli

Kısım I	Hemşirelik Kuramına Giriş	1
Bölüm 1	Hemşirelik Kuramı ve Hemşirelik Disiplini	3
	Marlaine C. Smith ve Marilyn E. Parker <i>Çeviren: Ayşe Malatyalı</i>	
Bölüm 2	Hemşirelik Kuramları Uygulama Çalışma Rehberi	17
	Marilyn E. Parker ve Marlaine C. Smith <i>Çeviren: Ayten Şentürk Erenel</i>	
Bölüm 3	Hemşirelik Kuramlarının Uygulamak Amacıyla Seçilmesi, Değerlendirilmesi ve Pratiğe Aktarılması	21
	Marlaine C. Smith ve Marilyn E. Parker <i>Çeviren: Nükhet Bayer</i>	
Kısım II	Hemşirelik Kuramının Evrimine Kavramsal Etkiler	33
Bölüm 4	Florence Nightingale'in Hemşirelik Kavramsallaştırmaları	35
	Lynne M. Hektor Dunphy <i>Çeviren: Nükhet Bayer</i>	
Bölüm 5	Hemşirelikle İlgili İlk Kavramsallaştırmalar	55
	Shirley C. Gordon <i>Çeviren: Didem Şimşek Küçükkeleş</i>	
Bölüm 6	Hemşire-Hasta İlişkileri Kuramı	67
	Ann R. Peden, Nicole Poellet, Jacqueline Staal, Diane Lee Gullett ve Maude Ritman <i>Çevirenler: Eysan Hanzade Umaç, Kafiye Eroğlu</i>	
	Bütünleştirici-Etkileşimli Paradigmada Kavramsal	
Kısım III	Modeller/Büyük Kuramlar	89
Bölüm 7	Dorothy Johnson'ın Davranışsal Sistem Modeli	91
	Bonnie Holaday <i>Çeviren: İlkay Boz</i>	
Bölüm 8	Dorothea Orem'in Öz-Bakım Eksikliği Hemşirelik Kuramı	109
	Donna L. Hartweg <i>Çevirenler: Emine Kol, Halil İbrahim Taşdemir</i>	
Bölüm 9	Imogene King'in Kavramsal Sistemi ve Amaca Ulaşma Kuramı	135
	Mary Louanne Friend ve Christina L. Sieloff <i>Çeviren: Mesude Duman</i>	
Bölüm 10	Callista ROY'un Adaptasyon Modeli	149
	Pamela Senesac ve Callista Roy <i>Çevirenler: Emine Geçkil, Tuba Koç Özkan</i>	

Bölüm 11	Betty Neuman'ın Sistemler Modeli	165
	Sarah Beckman ve Jacqueline Fawcett <i>Çeviren: Gülden Basit</i>	
Bölüm 12	Helen Erickson, Evelyn Tomlin ve Marry Ann Swain'in Modelleme ve Rol Modelleme Kuramı	183
	Helen L. Erickson ve Margaret E. Erickson <i>Çeviren: Mesude Duman</i>	
Bölüm 13	Barbara Dossey'in Bütüncül Hemşirelik Kuramı	211
	Barbara Montgomery Dossey <i>Çevirenler: Ayten Şentürk Erenel, Mehtap Uzun Aksoy</i>	
Üniter-Dönüştürücü Paradigmada Kavramsal Modeller ve		
Kısım IV	Büyük Kuramlar	235
Bölüm 14	Martha E. Rogers'ın Üniter İnsan Kuramı	237
	Howard Karl Butcher ve Violet M. Malinski <i>Çevirenler: Fatma Nur Duman, Zebra Gölbaşı</i>	
Bölüm 15	Rosemarie Rizzo Parse'nin İnsanolma Kuramı	259
	Rosemarie Rizzo Parse <i>Çevirenler: Şehma Aydın, Kafiye Eroğlu</i>	
Bölüm 16	Margaret Newman'ın Gelişen Farkındalık Olarak Sağlık Kuramı	271
	Margaret Dexheimer Pharris <i>Çevirenler: Gülçin Nacar, Seda Hazar, Sermin Timur Taşhan</i>	
Kısım V	Bakım veya Bakım Verme Hakkında Büyük Kuramlar	291
Bölüm 17	Madeleine Leininger'in Kültür Bakım Çeşitliliği ve Evrensellik Kuramı	293
	Hiba B. Wehbe-Alamah <i>Çevirenler: Emine Kol, Halil İbrahim Taşdemir</i>	
Bölüm 18	Jean Watson'ın Üniter Bakım Bilimi Kuramı ve İnsan Bakım Kuramı	311
	Jean Watson <i>Çeviren: İlkay Boz</i>	
Bölüm 19	Bakım Verici Olarak Hemşirelik Kuramı	333
	Anne Boykin ve Savina O. Schoenhofer <i>Çevirenler: Tuba Koç Özkan, Nuray Aydın</i>	
Kısım VI	Orta Boy Kuramlar	349
Bölüm 20	Afaf Meleis'in Geçiş Kuramı	353
	Afaf I. Meleis <i>Çeviren: Çiğdem Yücel Özçırpan</i>	
Bölüm 21	Katharine Kolcaba'nın Konfor Kuramı	371
	April A. Bice ve Katharine Kolcaba <i>Çeviren: Yeşim Aksoy Derya</i>	
Bölüm 22	Joanne Duffy'nin Kalite-Bakım Modeli®	383
	Joanne R. Duffy <i>Çevirenler: Sümeyra Damsarsan, Didem Şimşek Küçükkeleşçe</i>	

- Bölüm 23 **Pamela Reed'in Öz-Aşkılık Kuramı** 399
Pamela G. Reed
Çevirenler: Şengül Yaman Sözbir, Sıdıka Pelit Aksu
- Bölüm 24 **Patricia Liehr ve Mary Jane Smith'in Öykü Kuramı** 409
Patricia Liehr ve Mary Jane Smith
Çeviren: Nilüfer Tuğut
- Bölüm 25 **Toplum Hemşireliği Uygulama Modeli** 421
Marilyn E. Parker, Charlotte D. Barry ve Beth M. King
Çeviren: Sevil Albayrak
- Bölüm 26 **Hemşirelik Bakımında Rozzano Locsin'in Teknolojik Yeterliliği** 437
Rozzano C. Locsin
Çevirenler: Gülten Koç, Ceren Erçevik
- Bölüm 27 **Marilyn Anne Ray'in Bürokratik Bakım Kuramı** 449
Marilyn Anne Ray ve Marian C. Turkel
Çevirenler: Çiğdem Yücel Özçırpan, Sevdâ Yıldırım Hamurcu
- Bölüm 28 **Troutman-Jordan'in Başarılı Yaşlanma Kuramı** 469
Meredith Troutman-Jordan
Çeviren: Filiz Polat
- Bölüm 29 **Barrett'in Değişime Bilinçli Katılım Olarak Güç Kuramı** 479
Elizabeth Ann Manhart Barrett
Çeviren: Aygül Akyüz
- Bölüm 30 **Marlaine Smith'in Uniter Bakım Kuramı** 493
Marlaine C. Smith
Çeviren: Ayşe Kılıç
- Bölüm 31 **Kristen Swanson'un Bakım Kuramı** 503
Kristen M. Swanson
Çeviren: Belgin Akın
- Bölüm 32 **Adeline Falk-Rafael'in Eleştirel Bakım Kuramı** 509
Adeline Falk-Rafael
Çevirenler: Dilek Çilingir, Bahar Candaş Altınbaş
- Bölüm 33 **Katie Eriksson'ın Karitatif Bakım Kuramı** 523
Diane Lee Gullett ve Camilla Koskinen
Çevirenler: Maide Nur Keleş, Kafiye Eroğlu, Ayşe Malatyalı
- Dizin** 539

Çeviri Editör Önsözü

Hemşirelik araştırma metodolojisi ve teknolojilerindeki gelişmelerle birlikte, hemşirelik bakımı için çeşitli kompleks ihtiyaçları belirlemek ve sorunlara çözüm üretmek aşamasında, hemşirelik eğitimi ve uygulamalarında zorluklarla karşılaşmaktadır. Hemşirelik uygulamalarında devamlılık gösteren değişiklik, hemşirelik kuramları, hemşirelik araştırmaları ve uygulamaları için teorik temeller oluşturmuştur. Hemşirelik ortamlarındaki gelişmeler ve değişimlere bağlı olarak hemşirelik tarihinde kuramsal düşünceler geliştirilmiş, rafine edilmiş ve dönüştürülmüştür. Kuramlar, hemşirelik disiplininin bir meslek olarak başlangıcından itibaren, mesleğin temel bir parçası olmuş ve hemşirelik uygulamalarına yön vermiştir. Kuramcılar ise uygulamanın teorik temellerini belirlemeye başladıkları andan itibaren hemşirelik bakımı alan kişiyi, hemşireliğin amacını, hemşirelik müdahalesini ve hemşirenin rollerini tanımlamaya çalıştılar.

Hemşirelik kuramları kitabını Türkçeye tercüme etmemizin en önemli sebebi hemşirelik alanında kuramsal çalışmalara duyulan

ihtiyaca rağmen hemşirelik kuramları üzerindeki yayımların yok denecek kadar az olmasıdır. Kuramların anlaşılması ve gerek akademide gerekse kurumsal çalışmalarda hasta bakım uygulamalarındaki esaslar henüz sistematize edilmemiştir. Bu nedenle Hemşirelik Kuramları kitabını çevirmenin hem hemşirelik bölümü öğrencileri hem de bu alanda çalışan akademisyenler için yararlı olacağı ümidindeyiz. Kaynağını bilim ve sanata dayandıran hemşirelik mesleğinde; hemşirelik kuramları, hemşirelik mesleğini sanat yapan özellikleri belirleme ve hemşirenin hasta ile olan ilişkilerinde bu sanatını icra etmesinde kullanacağı yol ve yöntem gösteren bir kılavuz olarak nitelendirilebilir.

Kitabın Türkçeye kazandırılmasında emeği geçen değerli hocalarımıza en samimi teşekkürlerimizi sunarız. Ayrıca çevirinin Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu gereğince yasal hakkını alarak yayımlanması için her türlü özveriye gösteren Hipokrat Kitabevi'ne çok teşekkür ederiz.

Çeviriye Katkıda Bulunanlar

Editörler

Nükhet BAYER, Dr. Öğretim Üyesi

Lokman Hekim Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi
Hemşirelik Bölümü, Ankara

Ayşe MALATYALI, Dr. Öğr. Üyesi

University of Central Florida College of Nursing,
USA

Zehra GÖLBAŞI, Prof. Dr.

Lokman Hekim Üniversitesi, Sağlık Bilimleri
Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Ankara

Redaksiyon

Ayfer UYSAL, Uzm.

Milli Eğitim Bakanlığı
Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara

Çeviriye Katkıda Bulunanlar

Aygül AKYÜZ, Prof. Dr.

Demiroğlu Bilim Üniversitesi, Florence Nightingale
Hastanesi Hemşirelik Yüksekokulu, İstanbul

Ayşe KILIÇ UÇAR, Prof. Dr.

Demiroğlu Bilim Üniversitesi
Florence Nightingale Hastanesi
Hemşirelik Yüksekokulu, İstanbul

Ayşe MALATYALI, Dr. Öğr. Üyesi

University of Central Florida College of Nursing,
USA

Ayten ŞENTÜRK ERENEL, Prof. Dr.

Gazi Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Ankara

Bahar CANDAŞ ALTINBAŞ, Dr. Öğr. Üyesi

Karadeniz Teknik Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü,
Trabzon

Belgin AKIN, Prof. Dr.

Lokman Hekim Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi
Hemşirelik Bölümü, Ankara

Ceren ERÇEVİK, Arş. Gör.

Hacettepe Üniversitesi
Hemşirelik Fakültesi, Ankara

Çiğdem YÜCEL ÖZÇIRPAN, Dr. Öğr. Üyesi

Hacettepe Üniversitesi
Hemşirelik Fakültesi, Ankara

Didem ŞİMŞEK KÜÇÜKKELEPÇE, Doç. Dr.

Lokman Hekim Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Ankara

Dilek ÇİLİNGİR, Prof. Dr.

Karadeniz Teknik Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü,
Trabzon

Emine GEÇKİL, Prof. Dr.

Necmettin Erbakan Üniversitesi
Hemşirelik Fakültesi, Konya

Emine KOL, Doç. Dr.

Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Antalya

Eyşan HANZADE UMAÇ, Uzm. Hem.

Koç Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi
Doktora Öğrencisi, Eğitim Asistanı, İstanbul

Fatma Nur DUMAN, Arş. Gör.

Lokman Hekim Üniversitesi, Sağlık Bilimleri
Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Ankara

Filiz POLAT, Dr. Öğr. Üyesi

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü,
Osmaniye

Gülçin NACAR, Dr. Öğr. Üyesi

İnönü Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Malatya

Gülden BAŞİT, Dr. Öğr. Üyesi
Necmettin Erbakan Üniversitesi
Hemşirelik Fakültesi, Konya

Gülten KOÇ, Doç. Dr.
Hacettepe Üniversitesi
Hemşirelik Fakültesi, Ankara

Halil İbrahim TAŞDEMİR, Dr. Öğr. Üyesi
Burdur Mehmet Akif Üniversitesi, Burdur Sağlık
Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Burdur

İlkay BOZ, Doç. Dr.
Akdeniz Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Antalya

Kafiye EROĞLU, Prof. Dr.
Koç Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, İstanbul

Maide Nur KELEŞ, Öğr. Gör.
Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Hemşirelik Bölümü, İstanbul

Mesude DUMAN, Doç. Dr.
Dicle Üniversitesi, Atatürk Sağlık Bilimleri Fakültesi
Hemşirelik Bölümü, Diyarbakır

Mehtap UZUN AKSOY, Dr. Öğr. Üyesi
Gazi Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Ankara

Nilüfer TUĞUT, Doç. Dr.
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sağlık Bilimleri
Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Sivas

Nuray AYDIN, Öğr. Gör.
Adıyaman Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi
Hemşirelik Bölümü, Adıyaman

Nükhet BAYER, Dr. Öğretim Üyesi
Lokman Hekim Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi
Hemşirelik Bölümü, Ankara

Seda HAZAR, Arş. Gör.
İnönü Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Malatya

Sevda YILDIRIM HAMURCU, Arş. Gör. Dr.
Hacettepe Üniversitesi
Hemşirelik Fakültesi, Ankara

Şehma AYDIN, Hem.
Koç Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi
Doktora Öğrencisi, Eğitim Asistanı

Sermin TİMUR TAŞHAN, Prof. Dr.
İnönü Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Malatya

Sevil ALBAYRAK, Doç. Dr.
Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Gülhane Sağlık Bilimleri, Ebelik Bölümü, Ankara

Sıdıka PELİT AKSU, Dr.
Gazi Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Ankara

Şengül YAMAN SÖZBİR, Prof. Dr.
Gazi Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Ankara

Sümeyra DAMSARSAN, Arş. Gör.
Lokman Hekim Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi
Ebelik Bölümü, Ankara

Tuba KOÇ ÖZKAN, Doç. Dr.
Adıyaman Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Ebelik Bölümü, Adıyaman

Yeşim AKSOY DERYA, Doç. Dr.
İnönü Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi
Ebelik Bölümü, Malatya